

الدروس المهمة لعامة الأمة

MATHOMO MA BATA KWA

RŪRĪRĪ RŪOTHE

MATHOMO MA BATA KWA RŪRĪRĪ RŪOTHE

Abdulaziz wa Abdullah wa Baaz

MATHOMO MA BATA MA ANDŪ OTHE A ŪMMAH

MWIHARA WA MŪTHUŪRI WA KIHEMBE

Abdulaziz wa Abdullah wa Baaz

Ngai amūhe ūtugi

Nĩ rĩtwa rĩa Ngai Mwene-ūtugi na Mwene-kĩe

Wambĩrĩria wa mwandĩki

Ngumo ciothe njega nĩ cia Ngai, mwene hinya wothe, mwathani mūreri wa ciūmbe ciothe. Na mūthia mwege nĩ wa arĩa metigĩrĩre Ngai, na tha na thayũ wa Ngai cikorwo igũrũ wa ndungata yake na mūtũmwo wake, mūnabii witũ Muhammad, na andũ anyũmba yake na arutwo ake othe.

Na thutha wa ūguo:

Ici nĩ ciugo nyinyi cia gũtaarĩria maũndũ mamwe marĩa andũ othe magĩrĩrũo kũmenya wegĩ dini ya Ūithiramu, ndĩmĩtuĩte: "Mathomo ma Bata ma Kĩrĩndĩ Gĩothe."

Na nĩngũhoya Ngai nĩgetha agune Aisiraamu nayo, na amĩamũkĩre kuuma kũrĩ nĩ. Nĩũndũ ti-itherũ we nĩ Mũtaana, Mũkarĩmu.

Abdulaziz wa Abdullah wa Baz Mathomo ma Bata ma Rūrĩrĩ Rūothe¹

¹ Majmu' Fatawa wa Maqalat Mutanawwi'ah 3/ 288- 298.

Ithomo rĩa mbere: Suratul Fatiha na Suratu nguhĩ

Sura ya Al-Fatiha na iria ingĩhoteka kuma he sura iria nguhĩ, kuuma sura ya Az-Zalzalaha nginya sura ya An-Nas, kũrutwo na kanua, na kũrũngirwo ũthomi, na kũhũithio, o hamwe na gũtaarĩrio maũndũ marĩa ma bata gũtaũkwo.

Ithomo rĩa Keerĩ: Itugĩ cia ũithiramu

Ũũ nĩ ũtaarĩria wa itugĩ cia ũithiramu itano, na kĩa mbere na nĩkĩo kĩnene makĩria: Mũhĩtwa wa atĩ gũtirĩ ngai yagĩrĩruo nĩ kũhoywo otiga Ngai, na atĩ Muhammad nĩ mūtũmwo wa Ngai, na ũtaarĩria wa mohoro macio, hamwe na gũtaarĩrio kwa mĩoroto ya ciugo 'la ilaha illa llah', na ũtaũrwo wayo nĩ atĩrĩ: "La ilaha" nĩ kũrega kĩrĩa gĩothe gĩhoyagwo hadũ ha Ngai, "illa Allah" nĩ gwĩtĩkĩra atĩ kũhoywo nĩ kwa Ngai wiki ũtarĩ mũraika nawe. Na rĩrĩ, magĩrĩo ma kiugo gĩa wĩtĩkio "gũtirĩ ngai wagĩrĩire nĩ kũhoywo otiga Ngai" nĩmo maya: Ũmenyo ũrĩa ũherithagia ũrimũ, na wĩhokeku ũrĩa ũherithagia gũthĩkania, na wĩtheru ũrĩa ũherithagia gũcokanĩrĩria Ngai na kĩndũ kĩngĩ, na ũma ũrĩa ũherithagia ũheeni, na wendo ũrĩa ũherithagia rũmena, na gwathĩka kũrĩa kũherithagia gũtiganĩria, na gwĩtĩkĩra kũrĩa kũherithagia kũrega, na kũregana na kĩrĩa gĩothe kĩhoyagwo hadũ ha Ngai mwene hinya wothe. Na nĩ ciumanĩrĩrio mĩhari-inĩ irĩ irũmĩrĩire:

Ũmenyo, wĩhokeku, Ikhlasi, na ũma waku, hamwe na wendo, wathĩki, na kũmwĩtĩkĩra Na gĩa kanana nĩ gũkaana gwaku kĩndũ o gĩothe gĩtũagĩrwo ngai tiga Ngai Mwene-Hinya-Wothe.

Na gũtaarĩria ũira wa atĩ Muhammad nĩ mūtũmwo wa Ngai, na maũndũ marĩa mabataranagia nago nĩ: kũmwĩtĩkia harĩ marĩa mothe aamenyithanirie, na kũmwathĩkĩra harĩ marĩa aathire, na gwĩthemba kĩrĩa gĩothe aagiririe na agakania, na atĩ Ngai ndagĩrĩrwo nĩ kũhoywo tiga na njĩra ĩrĩa Ngai mwene hinya wothe na mūtũmwo wake, thayũ na tha cia Ngai ikorwo hamwe nake, meekĩrire watho. Agacoka akamũtaũrĩria mũrutwo motaaro marĩa mangĩ matano ma ũithiramu, na nĩcio: Kũhoe, na kũruta gĩcunje gĩa ikũmi, na kwĩhinga mweri-inĩ wa ramathani, na gũcerera nyũmba theru ya Ngai harĩ ũrĩa wothe ũngĩhota.

Ithomo rĩa gatatũ: Motaaro ma Wĩtĩkio.

Nayo nĩ matandatũ: nĩ gwĩtĩkia Ngai, na maraika ake, na mabuku make, na atũmũo ake, na mũthenya wa mũthia, na gwĩtĩkia mĩbango ya Ngai, mega na moru mayo, kuuma kũrĩ Ngai mwene hinya wothe.

Ithomo rĩa Kana: Marũngo ma Ūrũmwe wa Ngai na marũngo ma Ūcokanĩrĩa

Gũtaarĩrio kwa igai cia Ūmwe wa Ngai, na nĩ igai ithatũ: Ūmwe wa Ūrũngu, na Ūmwe wa Ūngai, na Ūmwe wa Marĩtwa na Ngero.

1- Ūrūmwe wa Ūreri: Na nĩ gwĩtĩkia atĩ Ngai mwene hinya wothē nĩwe Mũũmbi wa kīndũ gĩothe, na Mūtwarithia wa maũndũ mothe, na atĩ ndarĩ na mũrunawe harĩ ũguo.

2- Ūrūmwe wa kūhoya Ngai: Naguo nĩ gwĩtĩkia atĩ Ngai mũtheru nowe wagĩrĩire kūhoywo na kīhotoo na atarĩ na mūtukanio nake harĩ ũndũ ũcio, na ũcio nĩguo macokia ma ciugo "la ilaha illa Allah". Nĩũndũ macokia mayo nĩ atĩrĩ: Gūtĩrĩ kīndũ kīgĩrĩire kūhoywo na kīhotoo tiga Ngai owe wiki. Nĩ ũndũ ũcio, magongona mothe ta mahoya, na kwĩhinga kūrĩa irio, na mangĩ ta macio, nĩ mabatiĩ gũthererio nĩ ũndũ wa Ngai owe wiki, na gũtikwĩtĩkĩrĩkie kūrũngũria o na kamwe kao kūrĩ ũngĩ tiga we.

3- Tawhidi ya marĩitwa na ngumo: Nayo nĩ gwĩtĩkia marĩitwa mothe ma Ngai na ngumo ciake iria igwetetwo thĩinĩ wa korani theru, kana thĩinĩ wa hadithi iria cia ma, na kũmũigĩrĩra Ngai wiki na njĩra ĩrĩa ĩmwagĩrĩire we mwene hinya wothē, gũtarĩ gũcenjia, kana gũregana, kana gũtaũra ũrĩa cihanaine, kana gũhanania; kūrũmĩrĩra uuge wa Ngai mwene hinya wothē:

(قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ 1 اللَّهُ الصَّمَدُ 2 لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ 3 وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ 4)

"1. Uga we nĩ Ngai ũmwe tu.

2. Owe wiki nowe werekagĩrio mahoya ma ũteithio nĩ ciombe.

3. Daciarire na daciarirwo

4. Nagūtirĩ onomwe harĩ ciombe ciake ũhanaine nake." (Suratul Ikhlaswi: 1-4) Na Ngai Mwene-Hinya-Wothe augĩte rĩngĩ atĩrĩ:

﴿...إِلَٰسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾

"..Gūtirĩ kīndũ gwĩa kūhananio nake nawe nimũigua mũmenyi." (Suratu Ash-Shura: 11) Na amwe a arutani nĩmaigayanĩtie he marũngo merĩ, na magĩtonya ũrũmwe wa marĩtwa na ngoci thĩinĩ wa ũrũmwe wa ũmwathani, na gūtirĩ ngarari harĩ ũndũ ũcio; tondũ muoroto nĩ mũguũre mĩgayanĩre-inĩ ĩyo yerĩ.

Na marũngo ma Shirk nĩ matatũ: Shirk nene, Shirk nini, na Shirk mũhithu.

Ūcokanĩrĩria ũrĩa mũnene: Nĩgūtũmaga ciĩko kūbatara na gūtũra mwakinĩ tene na tene kũrĩ ũrĩa ũkuĩra arĩ naguo, Ngai Mwene-Hinya-Wothe aroiga ta ũũ:

﴿...وَلَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعمَلُونَ﴾

"..Na korwo nĩmamũnyitanĩirie Ngai na kīndũ kīngĩ, ciĩko ciao ciothe nĩcingĩathamire." (Suratul An'am: 88) Na Ngai mwene hinya wothe augĩte rĩngĩ atĩrĩ:

﴿مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ أَنْ يَعْمُرُوا مَسْجِدَ اللَّهِ شَاهِدِينَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِم بِالْكَفْرِ أُولَٰئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ وَفِي النَّارِ هُمْ خَالِدُونَ﴾ (17)

"Gūtiagĩrĩire ahoi a ngai nyingĩ gwaka na kūmenyerera mĩthigithũ ya Ngai, o makĩyitĩkĩria ũregani. Acio mawĩra mao nĩ ma tũhũ, na mwaki-inĩ magatũura kuo tene na tene." (Surat At-Tawbah:

17) Na atĩ ũrĩa ũgakua arĩ naguo ndakarekerwo, na Irimainĩ nĩ haramu harĩ we, o ta ũrĩa Ngai Mwene-Hinya-Wothe augĩte:

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ...﴾

"Hatarĩ nganja Ngai ndoheragĩra wĩhia wa kũmũrũmbũiya na kĩndũ kĩngĩ, no nĩoheragĩra mehia marĩa mangĩ kũrĩ ũrĩa angĩenda..." (Suratun Nisai: 48) Na Ngai mwene hinya wotha augĩte rĩngĩ atĩrĩ:

﴿...إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ﴾

"..Hatarĩ ngaja, mũndũ ũrĩa ũnyitanagĩria Ngai na kĩndũ kĩngĩ rĩ, Ngai nĩamũgirĩtie Igũrũ, na gĩikaro gĩake nĩ mwaki. Na arĩa mehĩagia matirĩ na ateithia." (Suratul Maidah: 72)

Na gatagatĩ ka mĩthemba yamo nĩ harĩ: Kũhoya arĩa makuĩte na thanamu, na gũcaria ũteithio kuuma kũrĩ cio, na kũciĩhĩtĩra, na gũcithĩnjĩra, na maũndũ ta macio.

Ūcokanĩrĩria ũrĩa mũnini: Nĩ kĩrĩa gĩkoretwo gĩkĩonekaga maandĩkoinĩ ma Ibuku rĩa Ngai kana Sunnah gĩgĩtuo ūcokanĩrĩria, no ti rũthemba rũmwe na ūcokanĩrĩria ũrĩa mũnene; ta kwĩyonania ciĩkoinĩ imwe, na kwĩhĩta na kĩndũ gĩtarĩ Ngai, na kuuga atĩrĩ: Kĩrĩa Ngai endete na kĩrĩa mũndũ ũna endete, na maũndũ mangĩ ta macio; nĩũndũ wa ciugo cia Mũnabii, Ngai amũrathime na amũhe thayũ:

﴿أَخَوْفَ مَا أَخَافَ عَلَيْكُمُ الشِّرْكُ الْأَصْغَرُ﴾ فُسِّلَ عَنْهُ، فَقَالَ: «الرِّيَاءُ»

"Kīndū kīrīa ndīmwetigīrīire mūno nī gūcokanīrīria kūrīa kūnini", agīcoka akīūrīo ūhoro wakīo, akīoiga atīrī: "Nī wīonanio."¹ Yamūkīrīt看 nī Imam Ahmad, na At-Twabaraaniy, na Al-Bayhaqiy, kuuma kwi Mahmuud wa Labiid Al-Ansaariy na njīra njega ya wamūkīri, na yamūkīrīt看 nī At-Twabaraaniy na njīra nyingī njega cia wamūkīri, kuuma kwi Mahmuud wa Labiid, kuuma kwi Raafi' wa Khadiij, kuuma kwi mūnabii wa Ngai Muhammad, tha na thayū wa Ngai ikorwo hamwe nake.

Na he ciugo ciake mūnabii wa Ngai Muhammad, tha na thayū wa Ngai ikorwo hamwe nake:

«مَنْ حَلَفَ بِشَيْءٍ دُونَ اللَّهِ فَقَدْ أَشْرَكَ»

"Ūrīa wīhītīte na kīndū kīngī tiga Ngai, nīagwatanītie Ngai."² Yamūkīrīt看 nī Imam Ahmad na njīra nginyanīru ya wamūkīri, kuuma kwi Umar mwene Khatṭab, Ngai amwītīkīrīrie. Na yamūkīrīt看 nī Abu Daawuud, na Tirmidhii na njīra nginyanīru ya wamūkīri, kuuma kūrī Ibn Umar, Ngai amerirwo nīo eerī, nake akīruta kūrī mūnabii wa Ngai Muhammad, tha na thayū wa Ngai ikorwo hamwe nake, atī oigire atīrī:

«مَنْ حَلَفَ بِغَيْرِ اللَّهِ فَقَدْ كَفَرَ أَوْ أَشْرَكَ»

¹ Yamūkīrīt看 nī Imamu Ahmad 5/ 428, na Twabaraaniy thīinī wa Al-Kabiir 4/ 338, na Al-Bayhaqiy thīinī wa Ash-Shu'ab 14/ 355, Oigire thīinī wa Majma' Az-Zawaa'id 1/ 121 atī yamūkīrīt看 nī Ahmad na arīa maamūkīrīre nī andū a wamūkīri ūrīa mūkinyanīru.

² Yamūkīrīt看 nī Imamu Ahmad, 1/47.

"Na ũrĩa ũkwĩhĩta na kīndũ gĩtarĩ Ngai, nĩakoragwo areganĩte na Ngai kana akamũmathania na kīndũ kīngĩ."¹ Na he ciugo ciake, tha na thayũ wa Ngai ikorwo hamwe nake:

«لَا تَقُولُوا: مَا شَاءَ اللَّهُ وَشَاءَ فَلَانٌ، وَلَكِنْ قُولُوا: مَا شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ شَاءَ فَلَانٌ»

"Mũtikanoge atĩrĩ: 'Nĩ wendi wa Ngai na wa mūdũ ũna,' no mũge atĩrĩ: 'Nĩ wendi wa Ngai, hanyuma wendi wa mūdũ ũna'."² Yamũkĩrĩtwo nĩ Abu Daawuud na njĩra nginyanĩru ya wamũkĩri, kuuma kũrĩ Hudhayfa bin al-Yamaan, Ngai amwĩtĩkĩrĩrie.

Na mũthemba ũyũ ndũrutaga mūdũ wĩtĩkio-inĩ, o na kana gūtũma atũre mwaki-inĩ tene na tene, no rĩrĩ, nĩ gūtũmaga wĩtĩkio wa kũhoya Ngai wiki wage ũkinyanĩru ũrĩa wagĩrĩrie.

Mũthemba wa gatātũ: Nĩ ũcokanithia ũrĩa mũhithĩku; na ũira waguo nĩ ciugo cia mũnabii wa Ngai Muhammad, tha na thayũ wa Ngai ikorwo hamwe nake:

«أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِمَا هُوَ أَخَوْفُ عَلَيْكُمْ عِنْدِي مِنَ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ؟» قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «الشِّرْكُ الْخَفِيُّ، يَقُومُ الرَّجُلُ فَيُصَلِّيُ فَيَزِينُ صَلَاتَهُ لِمَا يَرَى مِنْ نَظَرِ الرَّجُلِ إِلَيْهِ»

"Kaĩ ndimwĩre ũndũ ũrĩa harĩ nĩ nĩ wa gwĩtigĩrwo mũno kũrĩ inyuũ gũkĩra Masihi Dajjali?" Makĩmwĩra atĩrĩ: "Hatarĩ nganja, wee Mũtũmwo wa Ngai." Akĩmeera atĩrĩ: "Nĩ ũtukania mũhithu; rĩrĩa mūdũ

¹ Yamũkĩrĩtwo nĩ Abu Daawuud, na namba 3251 na At-Tirmidhii, na namba 1535.

² Yamũkĩrĩtwo nĩ Abu Daawuud, na namba 4980, na Ahmad 5/384.

arũgama kũhoya, agathakaria mahoya make nĩũndũ wa mũndũ ũrĩa ũramũrora.”¹ Yamũkĩrĩtwo nĩ Imam Ahmad Musnadinĩ wake, kuuma kũrĩ Abu Said Alkhudry, Ngai amwĩtĩkĩrĩre.

Na nĩtũhotaga kũgayana Shirki he mĩthemba ĩrĩ tu:

Mũnene na mũnini; no rĩrĩ ũcokanithia ũrĩa wa hitho, nĩ ũiyũkagia cieri. Na agagwĩ thĩinĩ wa ũcokanĩrĩria ũrĩa mũnene, ota ũrĩa wa andũ a ũhinga; tondũ nĩo mahithaga wĩtĩkio wao ũrĩa mũthũku, na meyonanagia marĩ aithiramu nĩũndũ wa wĩonania, na nĩũndũ wa gwĩtigĩra.

Na nĩgĩkoragwo thĩinĩ wa gũcokanithia Ngai na kĩndũ kĩngĩ kũrĩa kũnini, ta wĩonanio, o ta ũrĩa kũrĩ thĩinĩ wa hadithi ya Mahmuud mwĩrũ wa Labiid Al-Ansaari ĩrĩa yagwetwo mbere, na hadithi ya Abu Sa'iid ĩrĩa yagwetwo. Na Ngai nĩwe Mũrũgamĩrĩri wa kũhotithia.

Ithondeka rĩa Gatano: Wega

Gĩtugĩ gĩa wega, na nĩguo: ũhoye Ngai taarĩ ũramũona, na angĩkorwo ndũramũona-rĩ, we nĩ akũonaga.

Ithomo rĩa gatandatũ: Mĩgĩre ya mahoya

Nacio nĩ kenda:

Ũithiramu, meciria mega, gũhota gũkũranũra wega na ũũru, kwĩtheria thahu, kweheria ũcaafu,

¹ Yamũkĩrĩtwo nĩ Ibn Maajah na namba 4204 na Imam Ahmad 3/30.

kūhumbĩra ciĩga cia thiri, kūingĩra kwa ihinda rĩa mahoya, kwerekerera nyũmba ya Ngai, na kĩrĩko.

Ithomo rĩa mũgwanja: Itugĩ cia mahoya.

Nacio nĩ ikũmi na inya:

Kūrũngama harĩ ũrĩa ũhotete, kuuga Ngai nĩ mũnene nĩguo wamukĩre ihoya, gũthoma Sura ya Al-Fatiha, kũinamia ndu, kwĩrũngika thutha wa kũinamia ndu, kũinamĩrĩra igũrũ rĩa ciĩga mũgwanja, kwĩyamũria kuuma kũinamĩrĩra, gũikara thĩ gatagatĩ ka kũinamĩrĩra kuo kuerĩ, gũtulia ciĩkoinĩ ciothe, kūrũmĩrĩrania itugĩ ici, kumbũra ũira wa mũthia, gũikara thĩ nĩũndũ wago, kūhoyera Mũnabi, tha na thayũ wa Ngai ũkorwo hamwe nake, na kūheana ndeto cia thayũ maita merĩ cia kũrĩkia.

Ithomo rĩa inyanya: Mawĩra ma mahoya

Nacio nĩ inyanya:

Takbira ciothe tiga ĩrĩa ya kwambĩrĩria mahoya, na kuuga: "Sami'a Allahu liman hamidah" harĩ Imamu na ũrĩa ũrahoya arĩ wiki, na kuuga: "Rabbana walakal hamd" harĩ othe, na kuuga: "Subhana Rabbiyal Adhim" Rukuu-inĩ, na kuuga: "Subhana Rabbiyal A'la" Sujudu-inĩ, na kuuga: "Rabbighfir li" gatagatĩ-inĩ ka Sujudu cieri, na Tashahhud ya mbere, na gũikara thĩ nĩ ũndũ wayo.

Ithuĩromo rĩa Kenda: Ũtaarĩria wa Tashahhud

Na nĩ kuuga atĩrĩ:

"Ndagathia ciothe njega nĩ cia Ngai, na mahooya mothe na maũndũ mothe mega. Thayũ ũkorwo igũrũ waku wee Mũnabii, na tha cia Ngai na irathimo ciake. Thayũ ũkorwo igũrũ witũ, na igũrũ wa ndungata cia Ngai iria njega. Ndĩmũira atĩ gũtirĩ ngai wagĩrĩrwo nĩ kũhoywo tiga Ngai, na ndĩmũira atĩ Muhammad nĩ ndungata na mūtũmwo wake."

Agacoka agahoyera Mūtũmwo wa Ngai, Ngai amũrathime na amũhe thayũ, na amũrathime, agĩkĩũga atĩrĩ: "Aya Ngai, reke tha na thayũ waku ũkorwo igũrũ rĩa Muhammad, na igũrũ rĩa andũ anyũmba ya Muhammad, o ta ũrĩa waheire tha na thayũ Iburahĩmu na andũ anyũmba ya Iburahĩmu. Hatarĩ nganja wee nĩwe wagĩrĩrwo nĩ kũgoocwo na nĩwe mwene riiri. Na ũrathime Muhammad, na andũ anyũmba ya Muhammad, o ta ũrĩa warathimire Iburahĩmu, na andũ anyũmba ya Iburahĩmu. Hatarĩ nganja wee nĩwe wagĩrĩrwo nĩ kũgoocwo na nĩwe mwene riiri."

Agacoka akĩhoya Ngai ũgitĩri thĩinĩ wa Tashahhud ya mũico kuuma herithio rĩa Jahannamu, na kuuma herithio rĩa mbĩrĩra, na kuuma magerio ma mūtũũrĩre na ma gĩkuũ, na kuuma magerio ma Al-Masih Ad-Dajjal, agacoka

agathuurania mahoya marĩa arenda, makĩria ma marĩa marutĩtwo. Na rĩmwe rĩa mo nĩ:

"We Ngai wakwa, ndeithia gũkũirikana, na gũgũcookeria ngatho, na gũgũthathaiya na njĩra ĩrĩa njega makĩria. We Ngai wakwa, nĩ ma atĩ nĩ nĩndehĩtia mũno, na gũtirĩ ũngĩhota kuohera mehia otiga we, nĩ ũndũ ũcio njohera na mũhera uumĩte kũrĩ we, na ũnjiguĩre tha, tondũ ti-itherũ we nĩwe Mũoheri, Mwene tha."

Harĩ gũikaro kĩa mbere gĩa gũkũria ũira thĩinĩ wa ihoya rĩa Thuhuri, na Alasiri, na Magharibi, na Ichaa, thutha wa gũkũria ũira werĩ, na nĩ wega makĩria mũndũ angĩhoyera Mũtũmwo wa Ngai Muhammad, tha na thayũ wa Ngai ũkorwo hamwe nake, mawatheko, nĩũndũ wa ũingĩ wa hadithi iria igwete ũhoru ũcio; agacoka akarũgama agathiĩ harĩa he gatatũ.

Ithomo rĩa Ikũmi: Sunna cia Mahoya

Na harĩ cio nĩ:

1- Wambĩrĩria.

2- Kũiga guoko kwa ũrĩo igũrũ rĩa guoko kwa ũmotho, igũrũ rĩa gĩthũri hĩndĩ ya kũrũngama, mbere ya Rukuu na thutha wagu.

3- Kwĩanĩra moko merĩ ciara ciaguo ciikaine hamwe na itambũrũkĩte, ikinyanĩre ciande kana matũ hĩndĩ ya takbira ya mbere, na rĩrĩa ũgũthĩĩ ruku-inĩ, na rĩrĩa ũkũrũgama kuuma ho, na rĩrĩa

ũkũrũgama kuuma tashahud-inĩ ya mbere ũthiĩte harĩ raka'a ya gatatũ.

4- Kĩrĩa gĩkĩrĩte kamwe harĩ kũgooca kwa rukuu na sujudi.

5- Marĩa mongereragwo harĩ uuge wa: "Rabbana walakal-hamd" thutha wa kũrũgama kuuma Rukuu, na marĩa makĩrĩte rita rĩmwe ihoyainĩ rĩa kũhoera kũrekerwo gatagatĩ ka sujudi igĩrĩ.

6- Kũringithania mĩtwe na mũgongo rukuu-inĩ.

7- Gũtigithania ciande cieri na nguĩrĩ cieri, na nda na ciero cieri, na ciero cieri na mĩri ĩrĩ hĩndĩ ya sujudi.

8- Kũamũra moko kuuma thĩ hĩndĩ ya Sujudu.

9- Gũikara thĩ kwa mũhoi igũrũ rĩa kũgũrũ gwake kwa umotho akwarĩte thĩ, na kũrũngaria kwa ũrĩo hĩndĩ ya Tashahudi ya mbere na gatagatĩ-inĩ ga Sajida igĩrĩ.

10- Gũikara na rũbiri mũikarĩre-inĩ wa kũira ciira wa mũico wa thalah ya mĩtugo ĩna na ĩtatũ, naguo nĩ: Gũikara na matako make, na kũiga kũgũrũ gwake kwa umotho rungu rwa kũrĩa kwa ũrĩo, na kũrũngaria kũrĩa kwa ũrĩo.

11- Kũonania na kĩara gĩa gũthondeka thĩinĩ wa Tashahhud ya mbere na ya keerĩ kuuma rĩrĩa aikara thĩ kinya mũthia wa Tashahhud, na gũkĩinainia hĩndĩ ya ihoya.

12- Kũhoyera tha, thayũ na irathimo igũrũ wa Muhammad, na andũ anyũmba ya Muhammad, na

igūrũ wa Ibrahĩmu, na andũ anyũmba ya Ibrahĩmu thĩinĩ wa gĩikaro gĩa kũira kĩa mbere.

13- Ihoya rĩa Tashahhud ya mũthia.

14- Gũthoma na mũgambo thĩinĩ wa mahoya ma Fajr, na mahoya ma Jumuhah, na mahoya ma Idicierĩ, na ma Istisqa', na thĩinĩ wa Raka igĩrĩ cia mbere cia mahoya ma Maghrib na ma 'Isha'.

15- Gũthoma na kĩnyenyeto mahoya-inĩ ma Adhuhuri, na ma Alasiri, na rakaya-inĩ ya gatatũ ya Magaribi, na rakaya-inĩ igĩrĩ cia mũico cia Isha.

16- Gũthoma kĩa gĩkĩrite Fatiha kuuma Kurani-inĩ, na kũmenyerera Sunnah iria ingĩ ciothe cia Mahoya tiga iria tũgwetete. Na harĩ icio nĩ ta: Kĩa kĩongeragĩrwo harĩ ciugo cia mũhoyi: "Rabbana walakal Hamd", thutha wa kwĩyamũrũkia kuuma Rukuu harĩ Imamu, na ũrĩa ũtongoragio, o na ũrĩa wĩhoyagĩra arĩ wiki, nĩũndũ ũcio nĩ Sunnah. Na harĩ icio nĩngĩ nĩ: Kwĩiga moko merĩ marũngũ-inĩ ciara itambũrũkĩtio hĩndĩ ya kũinamĩra Rukuu.

Ibuku rĩa ikũmi na rĩmwe: Mabatithia ma Mĩhoya

Nacio nĩ inyanya:

1- Mĩario ya mwende mũndũ arĩ na ririkana na ũmenyo, no rĩrĩ, ũrĩa wariganĩrwo na ũrĩa ũtoĩ, thara yake ndĩbataraga nĩũndũ wa ũguo.

2- Gũtheka.

3- Kũrĩa.

4- Kũnyua.

5- Kūguũrio kwa hũngũrũ.

6- Kũhĩngĩca mũno mwena wa Qibla.

7- Gwĩcũnga mũno na kũrũmĩrĩrana thĩinĩ wa mahoya.

8- Kũbatara kwa Tahara.

Ĩthomo rĩa ikũmi na igĩrĩ: Mĩgĩre ya Wudhuu

Nacio nĩ ikumi:

Ūithiramu, na hakiri, na gũtahũka, na nĩrĩo, na gũtũũria nĩrĩo rĩu hatarĩ muoroto wa kũrĩtĩrĩha mbere ya kũrĩkia gwĩtheria, na gũtiga kwa kĩrĩa gĩthũkagia wudhu, na kwĩtheria na maaĩ kana na kĩndũ kĩũmũ mbere yaguo, na maaĩ marĩa maratũmĩrwo marĩ ma gũtheria na nĩ metĩkĩrĩke, na kweheria kĩndũ o gĩothe kĩngĩgĩria maaĩ gũkinya rũũa-inĩ, na gũkinya kwa ihinda rĩa mahoya harĩ mũndũ ũrĩa ũtarĩ mũtheru wake ũtũũraga.

Ithomo rĩa ikũmi na ithatũ: Cĩĩrĩgia cia Wudhuu

Namo nĩ matandatũ:

Gũthambia ũthiũ na harimo nĩ gũcũgucũa kanua na gũkũngũiya maĩ na maniũrũ, na gũthambia moko merĩ hamwe na ikokora, na kũhuria mũtwe wotha na maĩ na harimo nĩ matũ, na gũthambia magũrũ merĩ hamwe na ngũngũni, na kũrũmĩrĩrania, na gũtĩrĩkania. Nĩ kwendekete gũthambia ũthiũ, na moko, na magũrũ maita ithatũ, o taguo gũcũha kanua na gwĩtheria maniũrũ. Na kĩrĩa kĩrĩ watho harĩ ũguo nĩ rita rĩmwe tu. No rĩrĩ

kūhura mūtwe, ti kwendekete gūkīcokerera, o ta ũrĩa ciugo itarĩ na nganja cionanĩtie.

Ithomo rĩa Ikūmi na Inya: Mathũkia ma Udhu

Namo nĩ matandatũ:

Kĩrĩa gĩothe kiumaga njĩra-inĩ igĩrĩ cia mwĩrĩ, na kīndũ kīrĩ na thahu kiuma mwĩrĩ-inĩ kīrĩ kīngĩ, na gũthama kwa meciria nĩ ũndũ wa toro kana kīndũ kīngĩ, na kūhutia ciĩga cia thiri na guoko, kĩa mbere kana gĩa thuutha, hatarĩ kīndũ gīkūgirĩrie, na kūrĩa nyama ya ngamĩra, na kuumagara ndini-inĩ ya ũithiramu, Ngai atūgitĩre ithuothe na aithiramu kuumana na maũndũ macio.

Kūririkania kwa bata mūno: Ha ũhoru wa gũthambia mūkui, ũhoru ũrĩa ũtarĩ na nganja nĩ atĩ gūtirĩthūkagia wudhu, na kũ nīkĩo kiugo kĩa athomi aingĩ; nĩũndũ wa kwaga ũira wa ũndũ ũcio. No rĩrĩ, guoko kwa mũthambi kwahutia kīĩga gĩa thiri kĩa mūkui gūtari na kīgirĩrĩria, nĩ mũhaka harĩ we kwiynosia wudhu.

Nĩ ũmũhaka harĩ we atige kūhutia ciamia cia mūkui tiga arĩ na kīndũ gĩa kūgitĩra, o ta ũguo kūhutia mūtumia gūtithūkagia wudhu o na atĩa, gūkĩrĩ atĩ nĩ na merirĩria kana hatarĩ merirĩria kūringana na uuge ũrĩa wa kīhoto makĩria harĩ mauuge meerĩ ma athomi, angĩkorwo gūtirĩ kīndũ kīngiuma harĩ we, nĩũndũ mūtũmwo wa Ngai, tha na thayũ cikorwo hamwe nake nĩamũmumunyire

ũmwe wa atumia ake agacoka agatharia na ndaigana gwĩthamba wudhu.

Ha ũhoro wa uuge wa Ngai Mwene-Hinya-Wothe thĩĩnĩ wa aya igĩrĩ cia Suratul Nisai na Suratul Maidah:

(...أَوْ لَمْسْتُمُ النِّسَاءَ...)

"...kana mwahutania na atumia..." (Suratun Nisai: 43) (Suratul Maida: 6), Ũrĩa kurendwo kuugwo nĩ: Gũkomana, na ũcio nĩguo woni ũrĩa wa kĩhooto makĩria harĩ mawoni meerĩ ma athomi, na nĩguo mũario wa Ibn Abbas, Ngai akenere nĩo eerĩ, na gĩkundi kĩa athomi a tene na arĩa mookire thutha. Na Ngai nĩwe mwene wa kũhotithia.

Ĩthomo rĩa ikũmi na ithano: Kwĩgemia na mĩtugo ĩrĩa yathanĩirwo o Mũithiramu.

Na imwe ciacio nĩ: Ũhoro wa ma, na wĩhokeku, na wĩgĩrĩrĩki, na thoni, na ũcamba, na ũtaana, na kũhingia kĩrĩko, na kwĩga haraihu na marĩa mothe Ngai agiriĩtie, na gũtũũrania wega na majirani, na gũteithia arĩa me na mabataro kũringana na ũhoti, na mĩtugo ĩngĩ ta ĩyo ĩrĩa Ibuku rĩa Ngai (Korani) kana Sunna cionanĩtie watho wakio.

Ithomo rĩa ikũmi na ithathatũ: Kwĩgemia na mĩtugo ya Ũithiramu.

Na imwe cia cio nĩ: Gũteithania na thayũ, na gũkorwo na ũthiũ mũkenyu, na kũrĩa na guoko kwa ũrĩo na kũnyua nakũo, na kũgweta rĩtwa rĩa Ngai

hĩndĩ ya kwambĩrĩria, na gũcookia Ngai ngatho warĩkia, na gũcookia Ngai ngatho thutha wa gwathimũra, na gwĩtĩkĩra ũrĩa wathimũrire angĩcookia Ngai ngatho, na gũceerera mũrwaru, na kũrũmĩrĩra mathiko nĩũndũ wa kũmahoyera na kũmathika, na mĩtugo ĩrĩa yagĩrĩire kũrũmĩrĩrwo hĩndĩ ya gũthiĩ mũthigitinĩ, kana mũciĩ na kuuma kuo, na hĩndĩ ya rũgendo, na harĩ aciari, na andũ a mbarĩ, na majirani, na andũ agima na ciana, na gũkenera mũndũ nĩũndũ wa mwana mũrũaru, na kũrathima mũhiki, na kũũmĩrĩria arĩa magwĩirwo nĩ mũndũ, na mĩtugo ĩngĩ ya ũithiramu he ũigĩrĩri wa nguo na kũciruta na kwĩhumba iratũ.

Ĩthomo rĩa ikũmi na mũgwanja:

Kwĩmenyerera kũnyitanĩra Ngai na mĩthemba ya mehia.

Na harĩ macio nĩ maũndũ mũgwanja marĩa manangaga, namo nĩ: Kũhoya Ngai hamwe na ngai ĩngĩ, na ũrogi, na kũraga mũndũ ũrĩa Ngai agirĩtie tiga na kĩhooto, na kũrĩa Riba, na kũrĩa indo cia kĩhembe, na kũũra rũĩmboinĩ rwa mbaara, na gũthitanga atumia arĩa ehokeku matarĩ na ũndũ, arĩa etĩkia.

Na harĩ ĩmwe ya mĩgiro ĩyo nĩ: kũremwo nĩ aciari, na gũtinia ũkuruhanu wa harika, na kũruta ũira wa maheeni, na kwĩhĩta mĩhĩtwa ya maheeni, na gũthĩnia mũturanwa, na kũnyarira andũ na kũmaita thakame, na kũmatunyĩra indo ciao, na gũthũkia

marĩĩtwa mao, na kũnyua kĩrĩa kĩrĩragia, na gũthaaka kamari - naruo nĩrũo rũtha - na njambanio, na gũkuuania ndeto, na maũndũ mangĩ ta macio marĩa magirĩtio nĩ Ngai mwene hinya wothe, kana mĩtũmwo wake, tha na thayũ ikorwo hamwe nake.

Irathi rĩa ikũmi na inyanya: Kũhaarĩria mũkuũ na kũmũhoyera na kũmũthika.

Na ũtaarĩria wa ũguo nĩ atĩrĩ:

Kĩa mbere: Nĩ watho gũtaarwo mũndũ ũrĩa ũrĩ hakuhĩ gũkua auge: "La ilaha illa Allah"; nĩũndũ wa ciugo cia Mĩtũmwo, thayũ na tha cia Ngai ikorwo hamwe nake:

«لَقِّنُوا مَوْتَكُمْ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ»

"Rutai arĩa makuhĩrĩrie gũkua: Gutirĩ ngai ingĩ tiga Ngai."¹ Ciugo ciamũkĩrĩtwo nĩ Muslim thĩinĩ wa Sahih yake. Na arĩa akuũ thĩinĩ wa uuge ũyũ nĩ arĩa gĩkuo gĩkinyĩire, nao nĩ arĩa monaga ciĩmenyithia cia gĩkuo.

Ũndũ wa kerĩ: Angĩkorwo nĩ kũmenyekete na ma atĩ nĩ akuĩte, maitho make nĩmahumbagwo, na rũke rwake rũkohwo, nĩ tondũ wa ũrĩa kũgwetetwo thĩinĩ wa Sunna.

Ka gatatũ: Nomũhaka mũkuũ ũrĩa mũithiramu athambio, tiga angĩkorwo nĩ ũrĩa ũkuĩire mbaara-inĩ nĩũndũ wa dini ya Ngai, tondũ ũcio

¹ Yariitwo nĩ Muslim, na namba 916-917.

ndathambagio na ndahoyagĩrwo, no athikagwo arĩ
nguo-inĩ ciake; Gĩtũmi nĩ tondũ Mũnabii, tha na
thayũ ikorwo hamwe nake ndaathambirie arĩa
moragirwo mbaara-inĩ ya Uhud, na ndaamahoyire.

**Kũndũ gwake kwa hitho gũhumbĩrwo,
agacoka oimio igũrũ hanini na nda yake
ĩminywo na ũhoreri. Thutha ũcio,
mũthambia ohinge guoko gwake na
gĩtambaya kana kĩndũ kĩngĩ ta kĩa,
amũtherie nakĩa. Agacoka amũtwathie
gũtwatha kwa kũhoya, acoke amũthambe
mũtwe wake na ndefu ciake na maĩ na sidr
kana kĩndũ kĩngĩ ta kĩa. Agacoka athambe
mwena wake wa ũrĩa, acoke wa ũmotho.
Thutha ũcio amũthambe o ũguo rĩa kerĩ na
rĩa gatatũ, na o mũrango-inĩ o wothie
ahĩtũkirie guoko gwake igũrũ rĩa nda yake.
Na angĩkorwo nĩ kũrĩ kĩndũ kĩngĩmoima,
agĩthambe, na ahinge handũ harĩa
kĩoimĩire na pamba kana kĩndũ kĩngĩ ta kĩa.
Na angĩkorwo nĩ kũrega kũnyita, ahũthĩre
rĩũmba rĩtheru, kana na njĩra cia ũrigitani**

cia kīlrute; ta gīkūnjo kīnyitanīri na indo ingī ta cio.

Na nīagacokeria kūmūtheria, na angīkorwo ndathera na maita matatū, nīongagererwo makinyie itano, kana mūgwanja. Agacoka amūhūte na nguo, na ahake manugi mega mahūngūrūrū-inī make, na handū harīa ahūtagia thī akīhooya. Na angīmūhaka mwīrī wothe nī wega. Na acinīre sanda ciake ūbumba. Na angīkorwo ndebwa ciake cia igūrū kana njoho ciake nī ndaihu, nīacitema. Na angītiga gwīka ūguo gūtīrī ūūru. Njuīrī yake ndīcanagwo, na ndamenyagwo njuīrī ya thīini, na ndaruithagio; nīūndū gūtīrī ūira wa ūndū ūcio. Nike mūtumia, njuīrī yake nīcokagwo icokio ithatū, na cirekererio na thutha wake.

Gīa gatano: Gūthaya mūku

Wega makīria nī mūndū mūrūme gūkunwo na ngūo ithatū njerū itarī na cati kana gītambaya gīa mūtwe, o ta ūrīa Mūnabii ekīirwo, tha na thayū ikorwo hamwe nake, agīkunwo thīinī wacio. Na angīkorwo nīakunuhwo na cati, na ngūo ya njohero, na ngūo ya igūrū, gūtīrī thīna.

Mūtumia ahumbagwo sanda ya nguo ithano: kamīc, gītambaya gīa mūtwe, gītambaya gīa njohero, na nguo igīrī cia gūkuna mwīrī. Nike kahinja ka mūndūrūme gahumbagwo sanda ya nguo īmwe nginya ithatū, nako kairītu kanini

gahumbagwo na kamĩc na nguo igĩrĩ cia gũkuna mwĩrĩ.

Ũndũ ũrĩa wa bata harĩ othe nĩ nguo ĩmwe ĩkũhumbĩra mwĩrĩ wothe wa mũkuũ. No rĩrĩ, mũkuũ angĩkorwo arĩ ihram-inĩ, nĩathambagio na maĩ na sidr, na agacohio na izara yake na ridaa yake kana na nguo ingĩ, na ndahumbagĩrĩrio mĩtwe wake o na kana ũthiũ wake, na ndaigagĩrĩrwo manukato; tondũ nĩakaariũkio mũthenya wa kĩama akĩgwetaga talbiya, o ta ũrĩa hadithi ĩrĩa ya kwĩhokeka yugĩte kuuma kũrĩ Mũtũmwo wa Ngai, tha na thayũ wa Ngai ũkorwo hamwe nake. Na angĩkorwo ũrĩa wĩ ihram-inĩ nĩ mĩtumia, acohagwo sanda o ta andũ arĩa angĩ, no ndaigagĩrĩrwo manukato, na ũthiũ wake ndũhumbagĩrĩrio na niqab, na moko make matihumbagĩrĩrio na iraaro. No rĩrĩ, ũthiũ wake na moko make ihumbagĩrĩrio na sanda ĩrĩa acohithĩtio nayo, o ta ũrĩa gũtarĩrio mbere igũrũ ũrĩa mĩtumia acohagwo sanda.

Gĩa gatandatũ: Arĩa me na kĩhoto kĩnene gĩa kũmũthambia, kũmũhoera na kũmũthika.

Mũndũ ũrĩa aamũrire kũrũgamĩrĩra ũndũ ũcio, agacoka ithe, na gukawe, na thutha wao nĩ arũme a mbarĩ ya kwa ithe kũringana na ũkuhĩrĩriani wao, harĩ kĩhoto kĩa mũthuri.

Na arĩa magĩrĩire makĩria gũthambia mĩtumia nĩ: ũrĩa aathire, agacoka akorwo nĩ nyina, na thutha wake cũcũwe, na thutha wao atumia a nyũmba yao arĩa mamũkuhĩrĩrie makĩria. Na kũrĩ arĩa

mahikanĩtie, nĩ metĩkĩrĩtio ũmwe wao gũthambia ũrĩa ũngĩ; nĩũndũ As-Siddiq, Ngai amwĩtĩkĩrie, aathambirio nĩ mĩtumia wake, na nĩũndũ Ali, Ngai amwĩtĩkĩrie, nĩ aathambirie mĩtumia wake Faatima, Ngai amwĩtĩkĩrie.

Gĩa Mũgwanja: Mũhianĩre wa ihoya rĩa mũkũu.

Areta takbira maita mana, na athome thutha wa ya mbere: Surat al-Fatihah, na angĩthoma hamwe nayo sura nguhĩ kana aya ĩmwe kana igĩrĩ nĩ wega; kũringana na hadithi ya ma ĩrĩa yumanĩte na Ibn Abbas, Ngai amekenere o erĩ, agacoka arete takbira ya kerĩ na ahoyere mĩtũmwo wa Ngai Muhammad tha na thayũ wa Ngai ũkorwo hamwe nake, o ta ũrĩa amũhoyagĩra arĩ tashahud-inĩ, agacoka arete takbira ya gatatũ, na oige: "We Ngai wakwa, ohera arĩa marĩ muoyo harĩ ithuĩ na arĩa makuĩte harĩ ithuĩ, na arĩa marĩ ho harĩ ithuĩ na arĩa matarĩ ho harĩ ithuĩ, na anini aitũ na anene aitũ, na arũme aitũ na atumia aitũ. We Ngai wakwa, ũrĩa ũgaatũũria muoyo harĩ ithuĩ, mĩtũũrie arĩ thĩinĩ wa ũithiramu, na ũrĩa ũkuoya muoyo wake harĩ ithuĩ, mũkuithie arĩ na wĩtĩkio. We Ngai wakwa, mũhere, na ũmũiguĩre tha, na ũmũgitĩre, na ũmũrekere mehia make, na ũtĩe harĩa agaaturia, na ũrigararĩrie harĩa agaatoonyera, na ũmũthambie na maaĩ na mbura ya heho na mbura ya mbembe, na ũmũtherie kuuma mehiainĩ o ta ũrĩa nguo njerũ ĩtheragio kuuma gĩko-inĩ, na ũmũhe nyũmba njega gũkĩra yake, na andũ a mũciĩ meega gũkĩra ake, na ũmũtoonyie Irimainĩ, na

ũmũgitĩre kuuma kũrĩ kĩherithio kĩa mbĩrĩra, na kĩherithio kĩa mwaki, na ũmũrigararĩrie mbĩrĩra yake, na ũmũthererie thĩinĩ wayo. We Ngai wakwa, ndũkatũime mũaara wake na ndũgatũreke tũũre thutha wake." Agacoka aketa takbira ya kana, na arute salamu ĩmwe mwena wake wa ũrĩo.

Nĩ kwendekana kwamũkĩra moko na o takbira; na mokuu angĩkorwo arĩ mũtumia, koigagwo: "We Ngai wakwa, mũrehere ..." na ũguo na mbere. Na mangĩkorwo marĩ eri, koigagwo: "We Ngai wakwa, marehere ..." na ũguo na mbere. Na mangĩkorwo marĩ aingĩ gũkĩra hau, koigagwo: "We Ngai wakwa, marehere ..." na ũguo na mbere. No rĩrĩ, angĩkorwo arĩ farat, koigagwo handũ ha kũmũhoyera mũrehere: "We Ngai wakwa, mũtue akorwo e mũrũgamĩrĩri wao wa mbere na kĩgĩna kĩgĩirwo kwa aciari ake, na mũthaithani wao ũrĩa ũkũiguwo. We Ngai wakwa, ritũhia mithimĩro yao kũgerera harĩ we, na ũnenehie micara yao kũgerera harĩ we, na ũmũnyihanie na andũ arĩa egi a tene a etĩkia, na ũmũigue rũgamĩrĩri-inĩ rwa Ibrahimu, thaayu na thayũ wa Ngai ũrotũĩka nawe, na ũmũgitĩre na thaa ciaku kuumana na herithio ya mwaki wa Jahannamu."

Na njĩra ĩrĩa yagĩrĩire nĩ atĩ Imamu arũgame agerekerie mũtwe wa mũndũrũme, na gatagatĩ ka mwĩrĩ wa mũndũ-wa-nja. Na mũndũrũme agĩrĩirwo nĩ gũkorwo arĩ mwena wa Imamu angĩkorwo mĩĩrĩ ya aganwo nĩ mĩingĩ, nake mũndũ-wa-nja akorwo

arĩ mwena wa Kibla. Na angĩkorwo hamwe nao kwĩna ciana, kahĩ nĩko gaigagwo mbere ya mũndũ-wa-nja, agacoka mũndũ-wa-nja, agacoka kairĩtu. Na mūtwe wa kahĩ ũgerekerie mūtwe wa mũndũrũme, na gatagatĩ ka mwĩrĩ wa mũndũ-wa-nja gũgerekerie mūtwe wa mũndũrũme. Otaguo kairĩtu, mūtwe wago ũgerekerie mūtwe wa mũndũ-wa-nja, na gatagatĩ ka mwĩrĩ wago nako gũgerekerie mūtwe wa mũndũrũme. Na arĩa marahoya othe magĩĩrwo nĩ gũkorwo marĩ thutha wa Imamu, no tiga angĩkorwo nĩ mũndũ ũmwe ũtarona handũ ha kũrũgama thutha wa Imamu, ũcio arũgamage mwena wake wa ũrĩo.

Kanyaanya: Mũtaratara wa gũthika mũkuũ

Ūrĩa kwagĩrĩre nĩ mbĩrĩra kũrikio nginya gĩturi kĩa mũndũ mũrũme, na gũkorwo na gathurumo mwena-inĩ wayo mwena wa Kibira. Mũkui agacoka aigwo thĩinĩ wa gathurumo kau ororete mwena wake wa ũrĩo, na ikundo cia canda nĩciohororagwo, itirutagwo no itigagwo o ro ũguo. Na ndagunikagwo ũthiũ, o na angĩkorwo mũkui nĩ mũndũ mũrume kana nĩ mũndũ mũka. Thutha ũcio agacokerwo na matubarĩ, na mahakwo rĩba nĩguo rĩgwatĩrĩre na rĩmũgitĩre tĩri. Na matubarĩ mangĩaga gũkorwo, no hũthĩrwo indo ingĩ ta mbaũ, kana mahiga, kana mĩtĩ rĩrĩa ĩngĩmũgitĩra tĩri. Thutha ũcio agacoka akaitĩrĩrwo tĩri, na nĩ wendo kuga ihinda rĩu: "Bismillahi, wa 'ala millati Rasulillah (Na rĩtwa rĩa Ngai, na igũrũ rĩa dini ya Mũtũmwo wa Ngai)".

Mbĩrĩra nĩambũragio igũrũ ta kĩrorio kĩa rũhĩ, na igacokerwo na tũhiga tũnini angĩkorwo nĩgũkũhotekeka, na ĩkaminjaminjwo maĩ.

Nĩ watho wa kũrekererio harĩ acindĩkani marũgame mbĩrĩra-inĩ na mamũhoyere mũkui; Nĩũndũ Mũtũmwo wa Ngai Muhammad, tha na thayũ wa Ngai ũkorwo hamwe nake, aĩrĩkia gũthika mũkui nĩarũgamaga hau mbĩrĩra-inĩ, na akoiga:

«اسْتَغْفِرُوا لِأَخِيكُمْ، وَاسْأَلُوا لَهُ التَّائِبَتِ، فَإِنَّهُ الْآنَ يُسَالُ».

"Hoyeraĩ mũrũ wa Ithe wanyu mũrekerio, na mũmũhoyere kũheo ũrũmu, nĩũndũ ti-itherũ rĩu nĩaracũrio."¹

Kenda: Na nĩ kwagĩrĩire atĩ ũrĩa ũtaramũhoyera, nĩamũhoyere thutha wa gũthikwo;

Nĩũndũ Mũtũmwo wa Ngai, tha na thayũ wa Ngai ũkorwo hamwe nake, nĩekire ũguo, na ũndũ ũcio wagĩrĩire gũkorwo thĩinĩ wa mweri ũmwe kana gũthi na thĩ. Na rĩrĩa mahinda macio makĩra ũguo, gũtianĩrĩirwo kũhoyera mbĩrĩra; nĩtũndũ gũtiaririkanĩtwo kuuma kũrĩ Mũtũmwo wa Ngai, tha na thayũ wa Ngai ũkorwo hamwe nake, atĩ nĩahoyereire mbĩrĩra thutha wa mweri ũmwe kuuma rĩrĩa mũkui aathikirwo.

Kĩa ikũmi: Andũ a mũkuũ matiagĩrĩirwo nĩ kũrugĩra andũ irio; Kũringana na uuge wa Mũnyanya wa Mũtũmwo ũrĩa wa gĩtĩio Jarir mwene Abdullah Al-Bajali, Ngai amwĩkenere:

¹ Yamũkĩrĩtwo nĩ Abu Daawuud, namba 3221, na Al-Haakim 3/399.

«كُنَّا نَعُدُّ الْإِجْتِمَاعَ إِلَى أَهْلِ الْمَيِّتِ وَصُنْعَةَ الطَّعَامِ بَعْدَ الدَّفْنِ مِنَ النَّيَاحَةِ»

'Twatuaga gũcokanĩrĩra kwa andũ a mũciĩ wa mũkuũ na kũrugwo irio thutha wa mathiko, rĩrĩ rūmwe na kĩrĩro kĩrĩa kĩgirĩtio.¹ Yamũkĩrĩtwo nĩ Imam Ahmad na njĩra njega ya wamũkĩri.

Ha ũhoro wa kũrugĩra andũ acio irio, kana ageni ao gũtirĩ ũru, na nĩ kwagĩrĩire harĩ andũ ao a hakuhĩ na atũrani ao kũmarugĩra irio; nĩũndũ Mũtũmwo wa Ngai Muhammad, tha na thayũ wa Ngai ũkorwo hamwe nake, rĩrĩa aakinyĩrwo nĩ ũhoro wa gĩkuũ kĩa Ja'far mūrũ wa Abu Talib, Ngai amwĩtĩkĩre, arĩ bũrũri wa Sham, nĩathire andũ ake a mũciĩ maruge irio cia andũ a mũciĩ wa Ja'far, na akoiga atĩrĩ:

«إِنَّهُ أَتَاهُمْ مَا يَشْتَغِلُّهُمْ».

"Nĩkũmokĩire kĩrĩa kĩmatanga."²

Na gũtirĩ thahu harĩ andũ a nyũmba ya mũkuũ gwĩta atũũri ao, kana andũ angĩ, nĩgetha marĩe irio iria mareheirwo, na kũringana na ũmenyo witũ wa watho wa ndini, gũtirĩ hĩndĩ njerekerie ya gwĩka ũguo.

Ikũmi na ĩmwe: Gũtiagĩrĩire mũtumia gũkirĩra mũkuũ mĩthenya gũkĩra ĩtatũ, tiga nĩ mũthuri wake.

Nĩ mũhaka harĩ we gũikara kĩririo-inĩ nĩũndũ wake mĩeri ĩna na mĩthenya ikũmi, no tiga angĩkorwo arĩ mũhĩtu, mũhaka wake nĩ rĩrĩa

¹ Yamũkĩrĩtwo nĩ Ibn Maajah, na namba 1612, na Imam Ahmad 2/204.

² Muslim, Mathiko 976, An-Nasaa'i, Mathiko 2034, Abu Daawuud, Mathiko 3234, Ibn Maajah, Mathiko 1569, Ahmad 2/441.

agaciara; nĩũndũ wa gũthibitĩka kwa Sunna ĩrĩa ya kwĩhokeka kuuma kũrĩ Mũnabii, thayu na kĩrathimo kĩa Ngai gĩkorwo hamwe nake, ĩkĩonania ũhoro ũcio.

Mũndũrũme nake ndakenyitwo gũikarĩra kĩrĩro nĩũndũ wa mũndũ o wothe kuuma kũrĩ ario anyina kana andũ angĩ.

Ikũmi na igĩrĩ: Nĩgwĩtĩkĩrĩkĩte harĩ arũme gũceerera mbĩrĩra hĩndĩ kwa hĩndĩ nĩũndũ wa kũmahoyera, na kũmahoyera tha, na kũririkana gĩkuũ na maũndũ marĩa marũmĩrĩre;

Na he ciugo cia mũnabii wa Ngai Muhammad, tha na thayũ wa Ngai ikorwo hamwe nake:

«زُورُوا الْقُبُورَ، فَإِنَّهَا تُذَكِّرُكُمْ الْآخِرَةَ»

"Ceeragiai mbĩrĩra, nĩgũkorwo nĩimũririkaniaga Mũthia."¹ Yamũkĩrĩtwo nĩ Muslim gĩbuku-inĩ gĩake kĩrĩa kĩamũkĩrĩku.

Na mũnabii wa Ngai Muhammad, tha na thayũ wa Ngai ikorwo hamwe nake, aĩ arutanaga athahaba ake rĩrĩa maceraga mbĩrĩra atĩ moige atĩrĩĩ:

«السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ، وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لَاجِقُونَ، نَسْأَلُ اللَّهَ لَنَا وَلَكُمْ الْعَافِيَةَ، يَرْحَمُ اللَّهُ الْمُتَقَدِّمِينَ مِنَّا وَالْمُسْتَخَّرِينَ».

"Thayũ ũkorwo na inyuĩ, inyuĩ aikari a matũũra maya ma andũ arĩa metĩkĩtie na aithiramu, na ithuĩ Ngai angĩenda nĩtũkũmũrũmĩrĩra. Nĩtũhoete Ngai

¹ Yamũkĩrĩtwo nĩ Ibn Maajah, na namba ya 1569, na ĩkĩgĩo ũginyanĩru nĩ Al-Albaaniy.

atũhe ithuĩ na inyuĩ ũgitĩri. Ngai aroiguĩra tha arĩa mathiĩte mbere na arĩa matigaru."¹

Ha rĩ ũhoru wa atumia, matikwĩtĩkĩrĩtio gũceerera mbĩrĩra; nĩ tondũ Mũtũmwo tha na thayũ wa Ngai ikorwo hamwe nake nĩarũmirire atumia arĩa macereraga mbĩrĩra, na ningĩ nĩ tondũ nĩgwĩtigagĩrwo kuumana na gũceera kwao gũkiumĩra fitina na wagi wa kũkirĩrĩria, na kwoguo matikwĩtĩkĩrĩtio kũrũmĩrĩra janaza nginya mbĩrĩra-inĩ; nĩ tondũ Mũtũmwo tha na thayũ wa Ngai ikorwo hamwe nake nĩamagiririe gwĩka ũguo. Kũhoyera mũkũu mũthigiti-inĩ kana handũ ha mahoya nĩ watho mwĩtĩkĩrĩke kũrĩ arũme na atumia othe.

Aya nĩmo ma mũico marĩa mahũthahirio kũũnganio. Na tha na thayũ wa Ngai cikorwo igũrũ wa mũnabii witũ Muhammad, bamĩrĩ yake na arũmĩrĩri ake arĩa mamwonire na makĩmwĩtĩkia.

¹ Ciugo ciamũkĩrĩtwo nĩ Muslim, na namba 975.

الفهرس

MATHOMO MA BATA KWA RŪRĪRĪ RŪOTHE	2
MATHOMO MA BATA MA ANDŪ OTHE A ŪMMAH	2
Nĩ rĩtwa rĩa Ngai Mwene-ūtugi na Mwene-kĩe	2
Wambĩrĩria wa mwandĩki	2
Ithomo rĩa mbere: Suratul Fatiha na Suratu nguhĩ	3
Ithomo rĩa Keerĩ: Itugĩ cia Ūithiramu	3
Ithomo rĩa gatatũ: Motaaro ma Wītĩkio.....	4
Ithomo rĩa Kana: Marũngo ma Ūrũmwe wa Ngai na marũngo ma Ūcokanĩrĩria	4
Ithondeka rĩa Gatano: Wega.....	10
Ithomo rĩa gatandatũ: Mĩgĩre ya mahoya	10
Ithomo rĩa mũgwanja: Itugĩ cia mahoya	11
Ithomo rĩa inyanya: Mawĩra ma mahoya.....	11
Ithuĩromo rĩa Kenda: Ūtaarĩria wa Tashahhud.....	12
Ithomo rĩa Ikũmi: Sunna cia Mahoya.....	13
Ibuku rĩa ikũmi na rĩmwe: Mabatithia ma Mĩhoya.....	15
Ĩthomo rĩa ikũmi na igĩrĩ: Mĩgĩre ya Wudhuu	16
Ithomo rĩa ikũmi na ithatũ: Cĩĩrĩgia cia Wudhuu	16
Ithomo rĩa Ikũmi na Inya: Mathũkia ma Udhu.....	17
Ĩthomo rĩa ikũmi na ithano: Kwĩgemia na mĩtugo ĩrĩa yathanĩirwo o Mũithiramu.....	18
Ithomo rĩa ikũmi na ithathatũ: Kwĩgemia na mĩtugo ya Ūithiramu.....	18
Ĩthomo rĩa ikũmi na mũgwanja: Kwĩmenyerera kũnyitanĩra Ngai na mĩthemba ya mehia.....	19
Irathi rĩa ikũmi na inyanya: Kũhaarĩria mũkuũ na kũmũhoyera na kũmũthika.	20

Kündũ gwake kwa hitho gũhumbĩrwo, agacoka oimio igũrũ hanini na nda yake ĩminywo na ũhoreri. Thutha ũcio, mũthambia ohinge guoko gwake na gĩtambaya kana kĩndũ kĩngĩ ta kĩa, amũtherie nakĩa. Agacoka amũtwathie gũtwatha kwa kũhoya, acoke amũthambe mũtwe wake na ndefu ciake na maĩ na sidr kana kĩndũ kĩngĩ ta kĩa. Agacoka athambe mwena wake wa ũrĩa, acoke wa ũmotho. Thutha ũcio amũthambe o ũguo rĩa kerĩ na rĩa gatatũ, na o mũrango-inĩ o wothe ahĩtũkĩrie guoko gwake igũrũ rĩa nda yake. Na angĩkorwo nĩ kũrĩ kĩndũ kĩngĩmoima, agĩthambe, na ahinge handũ harĩa kĩaĩmĩire na pamba kana kĩndũ kĩngĩ ta kĩa. Na angĩkorwo nĩ kũrega kũnyita, ahũthĩre rĩũmba rĩtheru, kana na njĩra cia ũrigitani cia kĩĩrute; ta gĩkũnjo kĩnyitanĩri na indo ingĩ ta cio..... 21